

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 33-36

1 și 15 septembrie 2016

• TIPARUL ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ •

BINECUVÂNTARE PENTRU UN NOU AN ȘCOLAR

Mesajul Preafericitului Părinte DANIEL,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
la începutul anului școlar 2016-2017

Începutul noului an școlar 2016-2017 este prilej de bucurie și de emoție pentru elevi, părinți și cadre didactice, precum și de conștientizare a valorii educației autentice în viața copiilor și a tinerilor.

Într-o societate secularizată și globalizată, în care copiii și tinerii sunt îndemnați să gândească în termeni de succes

nizat „Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Toată Lumea”, la București. Evenimentul a oferit un cadru adecvat în care 2.500 de tineri din diferite țări au identificat problemele specifice generației lor și au propus posibile soluții. *Entuziasmul, dăruirea și cooperarea tinerilor la această întâlnire arată dorința implicării active a tinerilor în viața Bisericii*

material și „să se descurce individual”, este necesară intensificarea cooperării dintre Familie, Biserică și Școală, pentru a cultiva valorile perene ale persoanei dincolo de modelele efemere ale vremii, spre a dezvolta libertatea unită cu responsabilitatea și fericirea personală unită cu solidaritatea comunitară.

Biserica, prin rolul ei spiritual și educațional, dorește să vină în întâmpinarea tinerilor care caută un sens al vieții și al devenirii lor în societate. Astfel, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2016 „An omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox” și „An comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești”, care au unit bucuria credinței cu lumina culturii. Copiii și tinerii doresc să fie iubiți și să iubească, să crească afectiv, intelectual, spiritual și fizic, printr-o educație adecvată. De aceea, ei au nevoie să fie ascultați și încurajați, dar și ajutați și îndrumați, mai ales când idealul lor sincer se întâlnește cu realitatea dură a contextului social cotidian, când creșterea și maturizarea lor înseamnă efort intelectual și fizic, speranță și perseverență.

Recent, în perioada 1-4 septembrie 2016, Arhiepiscopia Bucureștilor, în colaborare cu Patriarhia Română, a orga-

și a societății, precum și importanța organizării în continuare a unor astfel de evenimente, pentru că adevărata bucurie se naște din comuniunea inimilor, iar maturizarea se realizează prin comunicare și conlucrare în comunitate.

Prin cateheza parohială, prin parteneriatele dintre parohie și școală, prin taberele de copii și multe activități culturale, social-filantropice și ecologice pe care le organizează în cadrul diferitelor ei proiecte, Biserica face eforturi să cultive în copii și tineri duhul prieteniei și al comuniunii, să prevină abandonul școlar în familiile sărace și în cele în care părinții sunt plecați la muncă în străinătate, să suplinească lipsa de afecțiune părintească acolo unde părinții sunt absenți, să descopere și să încurajeze spiritual și material copiii talentați pentru a face roditoare darurile primite de la Dumnezeu, spre bucuria familiei și a comunității.

Acum, la început de an școlar, adresăm elevilor, părinților și cadrelor didactice părintească binecuvântare, rugându-ne lui Dumnezeu să le dăruiască tuturor sănătate, ajutor și multă bucurie în promovarea unei educații integrale, deopotrivă intelectuale și spirituale, personale și sociale, spre binele familiei, Bisericii și poporului român.

Educația tinerilor pentru apărarea și promovarea familiei creștine tradiționale (I)

În acest an, dedicat de către Sfântul Sinod al Bisericii noastre educației religioase a tineretului creștin ortodox, avem datoria de a aprofunda înțelesul deplin al educației, în general, și al educației creștine, în special. Prin educație se modelează caracterele, se cultivă virtuțile sufletești ale omului, se pune temelia formării personalității și a pregătirii persoanei umane pentru această viață, spre dobândirea vieții celei veșnice.

Educația începe în Familie, se continuă în Școală și se desăvârșește în Biserică.

Părinții nasc copii din dragostea lor și îi cresc în acest „creuzet al iubirii”, familia creștină, și se preocupă de educarea lor, pornind de la fondul genetic, pentru a le dezvolta aptitudinile personale ale fiecăruia. Astfel, rolul familiei în actul educațional este fundamental pentru demnitatea și destinul unui popor, pentru că perioada copilăriei constituie temelia întregii vieți. De aceea, preocuparea permanentă a Bisericii este aceea de a ocroti familia tradițională, formată din bărbat, femeie și copii, așa cum a binecuvântat Dumnezeu pe om, încă de la facerea lui, și de a arăta mereu importanța ei desăvârșită pentru sănătatea spirituală a societății.

Lucrarea educațională intelectuală și spirituală a copiilor începută în familie trebuie continuată în Școală, unde tinerii noștri dobândesc o largire a orizontului cunoașterii, o dezvoltare a vocației, o pregătire profesională pentru viață.

(continuare în p. 4)

† Dr. LAURENȚIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula

**Biserica nu este spațiul democrației
indolente** | pagina 2

Pr. Dr. Daniel Niță-Danielescu

**Tiparnița de la Iași în secolul al XVII-lea.
Introducerea tiparului în Moldova** |
pagina 4

Pr. Lect. Dr. Gabriel Basa

Tipografia Diecezană din Arad |
pagina 6

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

Biserica nu este spațiul democrației indolente și numărul celor care strigă nu este niciodată mai mare decât al celor care se roagă

De ani buni urmăresc, nu cu înfrigurare, dar atent, cum presiunea secularistă este dublată, pe comunitatea Bisericii, de presiunea extremismului perfecționist. Nu, nu trăim într-un laborator canonic, unde toate merg conform lucrării Părinților Bisericii, dar cum să spui aceasta unora care se cred direct din Duhul Sfânt.

I-am auzit cum povestesc despre o conferință la care aveam să particip ca și cum ar fi participat deja, cum comentează la orice lucru pe care-l faci ca slujitor al Bisericii sub teribila platoșă a anonimului de pe Facebook. Ne-au virusat teologia cu traduceri ieftine din gândirea greacă sau rusă, au descoperit trunchierea citatelor cu barda propriei dreptăți, i-am descoperit cultivați de către cei care expun Ortodoxia cu orice preț.

Exemplul cel mai la îndemână este situarea pe un site de actualități al unui ziar cu pretenții de adevăr a unei diatribe anti-ierarhie care se încadrează, cu minimă decență, în linia discursului obsesiv. Au tăcut doar când era nevoie reală de ei. În apărarea orei de religie și la momentul #Colectiv. Și bine au făcut. Pentru că prea le-au îndrăcit apoi pe toate.

Discursul ne-monahului on-line mi-a adus aminte de limbajul unor jurnaliști cu ștaif, cu nimic mai presus în conținutul denigrator decât supăratul cetățean înveșmântat în haine negre. O doamnă pune la punct și ea ierarhii, pornind de la experiențe personale cu sublinieri de aport ale unor teologi, nenumiți și neștiuți, dar acoperiți ca niște surse de teologie ilicită. E președintă de asociație. O alta, apărându-și părintele duhovnic, spune ea, înjură, jighește și urlă în cuvinte necuvenite. Ba o echipă de rațe aruncă vorbe grele unui Mitropolit, stricându-i pacea Liturghiei.

Adevărul este că nu suntem datori să-i băgăm în seamă. Poate i-aș fi ascultat mai atent dacă nu le-aș fi văzut reacția pre-sinodală. Au publicat chiar și un volum de documente traduse din greacă, deși sinodali noștri au mers cu propria soluție în documentele Sinodului de la Creta. Și tot pe documente grecești au continuat să vorbească și să aducă mereu injurii ierarhilor.

Ca preot de Ardeal, partea din ortodoxie mereu acuzată de nacealnicii purității ca fiind ecumenistă, disperarea lor mă duce la gândul că greșim grav dacă nu-i ascultăm cu răbdare. Mecanismele unei schisme sunt vizibile și pot afecta Biserica. O fac deja de ani buni, de când s-au născut cuiburi de ortodoxie care mărturisesc infailibilitatea unei gândiri împotriva unei Ortodoxii dinamice, alonjată în pretențiile misionare ale unei lumi moderne. Se trece ușor de la democrația opiniei la democrația emoției, opiniile devin convingeri, iar locul dialogului este luat de scandal. Să ne înțelegem. Biserica nu este spațiul democrației indolente și numărul celor care strigă nu este niciodată mai mare decât al celor care se roagă. Meteahna secularistă asumată sub dictonul „e mai ușor să mobilizezi împotriva decât să aduni pentru” pare să aibă efect. Astfel de atitudini amplifică frica de reacție, dezvoltă valori de intoleranță și violență atitudinală extrem de

periculoase. Creștinismul scandalizează ordinea lumii, deseori arătându-ne nedemni de numele și chemarea de creștin.

Funcția critică a credinței este în pericol atunci când lucrării duhovnicești i se substituie violența nesimțirii, contondenta îmbrâncelii ca răspuns dat îmbrățișării. Da, una din harismele Duhului Sfânt este bunul-simț. Când se pierde bunul-simț se pierde prezența Duhului Sfânt, oricât de pedagogic ne-ar fi mesajul. Una dintre soluțiile contestatarilor unor documente de la Creta, dacă le vor fi citit, este lepădarea de Ierarhul locului. Mai ales se cere nepomenirea lui la Liturghie. Or, pomenirea o face preotul slujitor, nu poporul, oricât de nedemocratic ar părea. Preotul e hirotonit de arhiereu și slujește din încredințarea Arhiereului, semn fiindu-i Antimisul care se află pe Masa Altarului cu semnătura Episcopului în jurisdicția căruia se află locașul de cult. Sugerăm un scenariu. Nu pomenim pe arhiereul locului că nu ne place semnătura lui pe un act care privește o atitudine de viață, și nu un conținut dogmatic. Atunci, din start, pierdem sensul comunitar al Liturghiei. Tot le plac unora canoanele mai mult decât rugăciunile. Recitind textul Liturghiei, vedem că ea nu există fără Antimis și fără Scaunul cel de Sus. Adică fără Hristos. Celor care vor să slujească unei biserici fără Hristos le stă la îndemână gălăgia, virulența și subiecte de teologie inventată: dacă spunem sau nu „La mulți ani” de Adormirea Maicii Domnului, dacă mâncăm sau nu varză de Tăierea capului Sfântului Ioan...

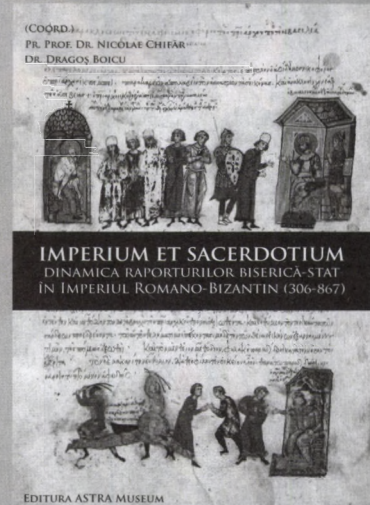
Desigur că Biserica Ortodoxă Română plătește pentru greșeli de comunicare, bineînțeles că avem nevoie să modificăm atitudini pastorale sau să resuscităm valențele misionare ale Bisericii primare. Cred că presiunea de acum e un lucru trezvitor. Dar în același timp cultivarea vreme îndelungată a mediocrității ca sens al mărturisirii devine extrem de rănit pentru Biserica. Pentru cel care iubește pe ierarhul său, om în cele din urmă, deci supus ispitei, greșelii și păcatului, lucrurile sunt simple. Ierarhul tău e tatăl familiei tale duhovnicești.

Te pot dura atitudini, te pot răni acțiuni ale sale, poți să nu înțelegi mecanismele gândirii sale. Dar nu poți înceta să te rogi pentru el. Făcând pomenirea lui, rămâi înaintea lui Dumnezeu rugător. La vremea de cumpănă de acum nu avem nevoie de instigatori ori urători. De-ajuns ni-i greutatea lumii în care respirăm. Cred că avem nevoie unii de alții mai mult decât ne închipuim. Decenți, cuminți și înțelepți de iubire. Este motivul pentru care am scris rândurile acestea. Din nevoia de pace ziditoare. Vor fi multe de refăcut în relațiile din comunitatea bisericii. Poate că și mai multe în încercarea de a ține societatea civilă aproape de idealurile morale ale Mântuitorului Hristos. Anatemizând și comunicând prin dezacord nu însemnăm nici sarea pământului și nici lumina lumii. Și ce nevoie ar fi de sare duhovnicească și de lumină de limpezire la ceasul de acum.

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

La Editura Humanitas a apărut lucrarea lui Vladimir Tismăneanu, *Efigii ale unui coșmar istoric*, în care este prezentată toată pleiada conducerii comuniste a României. Portretele realizate de Tismăneanu pun accentul pe pregătirea celor care au condus România timp de aproape jumătate de secol, dar cu precădere este subliniată modalitatea lor de alegere și valorile care erau promovate în rândul elitei comuniste. Totodată prin personajele din această carte se poate realiza și o caracterizare a instituțiilor cheie ale sistemului, cu precădere a partidului și a organelor de control și represiune. Este o lucrare interesantă chiar și pentru cei care au trăit acele vremuri, autorul scoțând în evidență lucruri care erau necunoscute pentru unii sau aspecte pe care nimeni nu le putea articula referitor la aceste persoane.

Sub egida Editurii Agnos din Sibiu a apărut integrala *Părintele Arsenie Boca în Arhivele Securității*, reprezentând trei volume, și anume: vol. 1, *Sămbăta de Sus (1943-1949)*, vol. 2, *Prislop (1950-1959)* și vol. 3, *Alungarea din monahism, calomniile și filajul. București, Drăgănescu, Sinaia (1960-1989)*. Astfel, dacă până acum au apărut fragmentar documente din cele 6 volume ale dosarului de securitate al Părintelui Arsenie Boca unde acesta se regăsește notat cu diferite nume sau diferite scrieri ale numelui, ceea ce a îngreunat identificarea tuturor acestor surse — acum cercetarea istorică are drum liber la analizarea situației în care un slujitor al altarului străbun își desfășura activitatea în perioada comunistă, asta cu tot contextul de factori pe care îl presupunea părintele Arsenie Boca. Volumele sunt, desigur, de un real folos și pentru comisia mitropolitană care se ocupă cu studierea vieții părintelui Arsenie Boca și care în aceste volume are un veritabil sprijin în găsirea argumentelor privind o posibilă viitoare propunere de canonizare.

Sub egida Editurii Astra Museum a apărut lucrarea *Imperium et sacerdotium. Dinamica raporturilor Biserica-Stat în Imperiul Romano-Bizantin (306-867)*, coordonată de Pr. Prof. Nicolae Chifăr, decanul Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu și mai tânărul său ucenic Dr. Dragoș Boicu. Dascălul de vocație și-a strâns o parte din ucenici și discipoli într-o acțiune editorială prin care prezintă din perspectivă istorică, și nu numai, evoluția raporturilor dintre cele două entități în cursul primelor secole de creștinism manifest. După cum se arată și în Cuvântul înainte, lucrarea a fost pusă sub motoul *unitate în diversitate*, fiecare dintre autori raportându-se în stil propriu la tema raporturilor dintre Biserica și Stat în cursul celor peste cinci secole studiate. Tocmai prin diversitatea abordărilor și prin unitatea impusă de temă lucrarea la care facem referire este cu atât mai interesantă, iar aportul pe care îl aduce la cercetarea istorică și teologică cu atât mai mare.

Mitropolitul Laurențiu

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Luni, 1 august. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marti, 2 august. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 6 august – Praznicul Schimbării la Față a Domnului. Înaltpreasfinția Sa a participat la hramul Schitului „Schimbarea la Față” din Păltiniș, județul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul Sfintei Liturghii, a sfințit cele șase cruci care vor fi așezate pe noua biserică a schitului, aflată în stadiu avansat de construcție.

Duminică, 7 august. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae” din localitatea Săvăstreni, Protopopiatul Făgăraș 2. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotosit *iconom* pe preotul paroh Cristinel Bica și a oferit acte de cinstire Consiliului și Adunării parohiale, Primăriei comunei Recea și mai multor binefăcători.

Luni, 8 august. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marti, 9 august. A vizitat Mănăstirea Bunești, jud. Brașov, precum și Centrul social-misionar și cultural „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna” din localitatea Copșa Mică, jud. Sibiu.

Miercuri, 10 august. Cu ocazia prăznuirii Sf. Arhidiacon Lavrentie, ocrotitorul spiritual al Înaltpreasfinției Sale, a participat la o slujbă de Te Deum oficiată la Capela mitropolitană. La final a adresat un cuvânt de binecuvântare celor prezenți: membri ai administrației eparhiale și ai corpului profesoral de la Facultatea de Teologie „Sf. Andrei Șaguna”, protopopi, monahi și preoți. În aceeași zi, alături de P.F. Părinte Patriarh Daniel și de alți membri ai Sfântului Sinod, Înaltpreasfinția Sa a fost prezent la Castelul Peleş, pentru a aduce un ultim omagiu Reginei Ana a României.

Joi, 11 august. Înaltpreasfinția Sa a participat la Fundata, jud. Brașov, la manifestările prilejuite de împlinirea a 10 ani de activitate a Protopopiatului Bran-Zărnești. A slujit Sfânta Liturghie, alături de toți preoții din protopopiat, la Biserica „Sfântul Nicolae” din Fundata și a adresat tuturor celor prezenți un cuvânt de învățătură. La sfârșitul slujbei, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotosit *iconom* pe parohul de la Fundata, pr. Bogdan Nicolae Petecilă.

Duminică, 14 august. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din orașul Avrig. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotosit preot misionar pe diaconul Tiberius Macrea, responsabilul Centrului de Pelerinaj „Sfântul Mucenic Oprea”

Sibiu din cadrul Agenției Basilica Travel a Patriarhiei Române. La final, Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de sfințire a unei troițe ridicate în cinstea eroilor martiri căzuți pe câmpurile de luptă. Seara, a slujit împreună cu PS Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Vecernia Mare, Litia și Prohodul Maicii Domnului la Mănăstirea Brâncoveanu-Sâmbăta de Sus, jud. Brașov.

Luni, 15 august – Praznicul Adormirii Maicii Domnului. A slujit Sfânta Liturghie și Taina Sfântului Maslu la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus împreună cu P.S. Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, și cu un mare sobor de preoți și diaconi, și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La sfârșitul slujbei, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotosit *arhidiacon* pe ierodiaconul Epifanie (Eugen) Chițu.

Marti, 16 august – Sărbătoarea Sfinților Martiri Brâncoveni. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus.

Miercuri, 17 august. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 18 august. A participat, în Capela mitropolitană, la manifestările prilejuite de întâlnirea de 40 de ani a absolvenților Facultății de Teologie „Andre Șaguna” din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 20 august. A oficiat, la Capela mitropolitană, slujba Tainei Sfântului Botez pentru pruncul Paul Tăvală, fiul d-lui Emanuel Tăvală, consilierul cultural al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 21 august. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din localitatea Măieruș, Protopopiatul Rupea. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor de restaurare efectuate la biserică. La final, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotosit *iconom* pe preotul paroh Mihai Pascu.

Luni, 22 august. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marti, 23 august. Înaltpreasfinția Sa a participat, la Catedrala Veche din Baia Mare, la sărbătoarea revederii cu colegii de

generație – absolvenții din 1969 ai Facultății de Teologie „Andre Șaguna” din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. Împreună cu Preasfințitul Iustin Sigheteanul, Înaltpreasfinția Sa a vizitat șantierul catedralei episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare, iar apoi s-a întâlnit cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Iustinian al Maramureșului și Sătmăului.

Miercuri, 24 august. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 25 august. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 26 august. Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial, Înaltpreasfinția Sa a participat la comemorările organizate la monumentul eroilor din Primul Război Mondial, amplasat în fața Școlii de Aplicație pentru Unități Sprijin de Luptă „General Eremia Grigorescu” din Sibiu. A oficiat o slujbă de pomenire pentru eroi și a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 28 august. Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de resfințire a Bisericii „Sf. Mucenic Gheorghe” din localitatea Nou Român, Protopopiatul Avrig. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotosit *iconom* pe preotul paroh Florin Ivănușcă.

Luni, 29 august – Sărbătoarea Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu. După slujbă, soborul de ierarhi a oficiat slujba de parastas întru pomenirea vrednicului de amintire, Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, la unsprezece ani de la trecerea la cele veșnice.

Marti, 30 august. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

EDUCAȚIA TINERILOR PENTRU APĂRAREA ȘI PROMOVAREA FAMILIEI CREȘTINE TRADIȚIONALE (I)

(urmare din p. 1)

Prin *conlucrarea Școlii cu Biserica* se poate realiza o educație deplină, intelectuală și spirituală, pentru creșterea copiilor și a tinerilor în dreapta credință, care le oferă *adevărată libertate și șansa unei vieți împlinite*.

În Biserică, tinerii pot face experiența „*cunoașterii a ceea ce este dincolo de cunoaștere*”, prin *rațiunea luminată de credință* și, apoi, prin *credință*, ca o formă superioară de cunoaștere. Prin lucrarea harului în Sfintele Taine ale Bisericii tinerii gustă din bucuriile nepieritoare ale virtuților necesare câștigării mântuirii. Viața lor își dobândește sens deplin, *echilibru și stabilitate*, iar credința lor se maturizează.

1. Familia – dar și binecuvântare de la Dumnezeu pentru lume

În societatea contemporană marcată de pluralismul și democrația egoismului și a afirmării principiilor umaniste, a valorizării excesive a vieții biologice, considerată ca unica formă de împlinire a existenței umane, într-o lume în care *valorile credinței și ale spiritualității ortodoxe* sunt neglijate sau chiar contestate, *Biserica* este chemată să își manifeste tot mai mult *vocația ei mărturisitoare*, să reafirme valorile morale ale ființei umane adânc înrădăcinate în *Adevărul mântuitor al Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos*.

Una din instituțiile fundamentale ale Bisericii și societății puternic zdruncinată, mai ales în ultimele decenii, este *familia creștină tradițională*, bazată pe credință, dragoste și fidelitate. Cu rădăcini în *doctrinile iluministe* (sec. 18-19), sau în cele *comuniste* (sec. 20), puternic marcate de

principiile marxiste atee, care au promovat *relativitatea moralei în numele toleranței* de toate felurile și au contestat adevărurile dogmatice ale Bisericii, înlocuindu-le cu cele de natură științifică, lupta împotriva instituției familiei a căpătat, astăzi, accente înnoite. Toate provocările curente împotriva etosului familial sunt majore și se răsfrâng pe toate palierele vieții, impunând întregii Biserici un *urgent imperativ misionar*. În societatea contemporană secularizată *criza familiei* este, în primul rând, o *criză spirituală cauzată de pierderea sensului sacru al vieții umane*. De aceea, se impune cu necesitate reafirmarea și promovarea valorii covârșitoare a familiei pentru societate.

a) Familia este *dar și binecuvântare* a iubirii Preasfintei Treimi pentru umanitate, întrucât în familie, *omul trăiește plenar bucuria filiației, a fraternității și a paternității*. Familia se întemeiază prin Sfânta Taină a Cununiei, în care harul lui Dumnezeu, dăruit prin binecuvântarea Bisericii, împlinește și sfințește viața a doi tineri, bărbat și femeie, care se iubesc și nasc prunci, adică *fii ai lui Dumnezeu după har*; chemați să participe la iubirea veșnică a Preasfintei Treimi. *Taina Cununii*, sfințită de Mântuitorul Hristos la nunta din *Cana Galileii*, este înnoirea binecuvântării primordiale a lui Dumnezeu dăruite în Rai celei dintâi familii, *Adam și Eva*, ca temelie a întregii umanități chemate la viața veșnică în iubirea lui Dumnezeu Creatorul.

Familia creștină are la bază *dragostea jertfelnică și frica sfântă de Dumnezeu*. „*Supuneți-vă unul altuia întru frica lui Hristos*” și „*așa să-și iubească bărbatul femeia sa ca pe sine însuși...*” (Efeseni 5, 21 și 33), ne învață Sfântul Apostol Pavel. Adevărată familie este aceea în care soții se iubesc cu jertfelnicie și dăruire, se vindecă reciproc de înclinațiile egoiste, își îndeplinesc îndatoririle față de societate, se preocupă de nașterea, creșterea și educarea copiilor,

iar aceștia, la rândul lor, devin ascultători și cinstitori de părinți. Astfel, iubirea sfântă și creatoare a lui Dumnezeu pentru lume se revărsă în inimile celor ce se iubesc și dau naștere copiilor.

b) Familia creștină, comuniunea de iubire jertfelnică în această lume, este o *icoană mărturisitoare a Sfintei Treimi*, comuniunea desăvârșită de iubire veșnică și de viață făcătoare. Prin familia creștină, consfințită prin *harul ceresc* revărsat în Taina Nunții și cultivată în Biserică prin celelalte Taine, viața dumnezeiască se revărsă în lume. Astfel, *Biserica zidește familia, și familia zidește Biserica*. Între familia creștină și Biserică există o *legătură indisolubilă, de susținere reciprocă*. Harul lui Hristos lucrează tainic în viața soților credincioși și transfigurează iubirea lor reciprocă după chipul iubirii jertfelnice a Preasfintei Treimi, arătată pilduitor în slava Crucii Domnului Hristos. Soții se dăruiesc ei înșiși pe crucea familiei și sunt chemați la conviețuire curată, sinceră pentru toată viața. *Iubirea în familie* este în mod esențial *dar dumnezeiesc*, implicând soții în cunoașterea reciprocă, făcându-i să fie „*un singur trup*” (Facere 2, 24), îi face apti de „*dăruirea*” cea mai înaltă, prin care ei devin *împreună-lucrători cu Dumnezeu* pentru a da viață altor persoane umane. Astfel, în dăruirea lor reciprocă, *părinții nasc fii*, din darul lui Dumnezeu. Soții, devenind părinți, primesc de la Dumnezeu darul unei noi responsabilități. Dragostea lor părintească este chemată să devină, pentru copiii lor, *semnul vizibil al iubirii și purtării de grijă a lui Dumnezeu*.

Aceasta este *dimensiunea teologică* a familiei creștine tradiționale, care evidențiază importanța ei desăvârșită pentru societatea contemporană și necesitatea cultivării valorilor morale ale unirii conjugale pentru transfigurarea umanității în această lume.

Tiparnița de la Iași în secolul al XVII-lea Introducerea tiparului în Moldova (I)

Prima tipografie în Moldova este întemeiată la Mănăstirea „Sf. Trei Ierarhi” din Iași, în anul 1640, utilajul necesar și meșterii tipografi fiind trimiși de Sf. Petru Movilă, Mitropolitul român al Kievului, la solicitarea lui Vasile Lupu, Domnul cel „cu hire înaltă și împărătească, mai mult decât domnească” [Miron Costin, „Letopisețul Țării Moldovei de la Aron vodă încoace”, în *Opere*, ediție critică de P.P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, p. 113] al Țării, desemnat de posteritate ca urmaș al Basileilor bizantini, în ocrotirea Bisericii [N. Iorga, *Vasile Lupu, ca următor al împăraților de Răsărit în tutelarea Patriarhiei de Constantinopol și a Bisericii Ortodoxe*, în AARMSI, s. II, t. XXXVI (1913-1914); I. Irimia, *Personalitatea religioasă a domnitorului Vasile Lupu*, în „Mitropolia Moldovei”, an. XVIII (1942), nr. 12, pp. 569 sq]. Prin urmare, introducerea în Moldova a meșteșugului și artei tiparului este mai târzie, în comparație cu situația din Țara Românească și Transilvania. Faptul a putut fi explicat suficient de convingător atât prin evidențierea consecințelor conflictelor militare și instabilității politice, ambele generatoare de crize economice și dificultăți financiare (iar meșteșugul tiparului presupunea cheltuieli considerabile), precum și prin intensă circulație a lucrărilor manuscrise (cartea tipărită neconstituind încă o necesitate culturală urgentă). De asemenea, s-a mai observat că atunci când se dorea se putea apela la produsele tiparnițelor existente în alte părți. Astfel, un exemplar al *Apostolului* tipărit în 1547 de Dimitrie Liubavici la Târgoviște (în slavonește) era hărăzit Domnului Moldovei „*Iliașcu Voievod și mamei sale, Doamna Elena*” [Bibliografia Românească Veche 1508-1830, tomul I 1508-1716, de Ioan Bianu și Nerva Hodoș, edițiunea Academiei Române, București, 1903, p. 31], *Tetraevanghelul* imprimat de Filip Moldoveanul are pe una dintre file imprimată stema Moldovei [Ibidem, p. 513 (tipărit în intervalul 1546-1551)], iar tipăriturile coreșiene nu erau destinate numai unui grup restrâns de cititori dintr-o anumită provincie, ci erau menite – după cum

s-a și întâmplat – circulației în mediile românești din Transilvania, Țara Românească și Moldova [Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Editura Trinitas, Iași, 2004, pp. 475-476 și 485-486; Idem, *Biserica Ortodoxă în viața poporului român*, în B.O.R., nr. 1-2, an. CVIII, 1990; P.P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, Editura Academiei, București, 1965, p. 131 și *passim*; Scarlat Porcescu, *Tiparnița de la Biserica Sf. Trei Ierarhi – Iași. Cea dintâi carte imprimată în Moldova (1643)*, în MMS, an. XLVII, 1971, nr. 3-4, pp. 204-205; D. Rusu, *Tipografia în Moldova până la sfârșitul secolului al XVII-lea*, în MMS, an. LII, 1976, nr. 3-4, pp. 256-257].

Necesității culturale interne i se adaugă și urgența de a participa prompt și eficient la dezbaterile confesionale ale vremii, această din urmă prioritate având un evident rol potențator în introducerea și dezvoltarea tiparului în Moldova. Transferul în Răsăritul Europei a confruntării dintre protestanți și romano-catolici, controversile și polemicile doctrinare, intrigile politice și prozelitismul fățiș, progresul Contrareformei în Regatul Poloniei (din care făcea parte Kievul și o numeroasă comunitate ortodoxă), unde se încearcă și se reușește, parțial, impunerea formulei uniatismului, vor genera o mișcare generală din partea celor vizați, de preservare și afirmare a specificului și identității ortodoxe [Pentru situația Bisericii Ortodoxe vezi capitolul *L'Orthodoxie* (par Alain Ducellier) în *Histoire du Christianisme des origines à nos jours*, tome VIII *Le temps des confessions (1530-1620/30)*, sous la responsabilité de Marc Venard, Desclée, 1992, pp. 323-350]. Se afirmă cu putere centrul bisericesc și cultural de la Kiev, aflat în legătură cu Patriarhiile din Răsărit (aici activează Nichifor Dascăul, reprezentantul

Patriarhiei Ecumenice și Chiril Lukaris, trimisul Patriarhului Alexandriei, Meletie Pigas, și viitor Patriarh la Constantinopol, căruia, pentru a-l compromite, i s-a atribuit o *Mărturisire de credință* calvinizantă, tipărită în 1629 la Geneva), Lavra Pecerska devine stavropighie a Patriarhiei Ecumenice, iar, în 1633, pentru salvarea Ortodoxiei de primejdia propagandei ieziute și a uniatismului, este ales Mitropolit al Kievului Sf. Petru Movilă, fiu de Domn român din Moldova, cu putere de influență considerabilă în Regatul Poloniei [Ilona Czamanska, „Între familie și stat. Relațiile familiale ale dinastiei Movileștilor în Polonia, în vol. *Movileștii. Istorie și spiritualitate românească*”, **, *Ieremia Movilă. Domnul. Familia. Epoca*, Sfânta Mănăstire Sucevița, 2006, pp. 263-271] și Egumen al Lavrei Peșterilor, ce dovedise până atunci alese calități diplomatice, cărturărești și duhovnicești [Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani și români*, ediția a III-a, Editura Trinitas, Iași, 2007, pp. 95-99; Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, „*Luminător al Ortodoxiei. Sfântul Ierarh Petru Movilă*”, în vol. *Dăruire și dănuire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor*, Ed. Trinitas, Iași, 2005, pp. 104-105; Nestor, Mitropolitul Olteniei, *Viața îmbunătățită, nevoițele duhovnicești și ortodoxia neîndoelnică ale mitropolitului Petru Movilă al Kievului și a toată Ucraina*, București, 1996; Idem, *Sfântul Ierarh Petru Movilă*, Craiova, 1999].

Pr. Dr. Daniel NIȚĂ-DANIELESCU

Despre întâlnirea de la Havana dintre papa Francisc și Patriarhul Chiril (IV)

Mykhlaeyko este la fel de dezamăgit și de conținutul paragrafului 27, deoarece acesta afirmă că sciziunile din interiorul Ortodoxiei ucrainene se pot rezolva numai pe baza regulilor canonice existente, ceea ce ar însemna că singura soluție ar fi revenirea necondiționată a membrilor bisericilor necanonice ortodoxe în sânul Bisericii Ortodoxe Ucrainene, parte a Patriarhiei Moscovei. Cu aceasta „nu numai că se consideră că punctul de vedere rus cu privire la soluționarea conflictului este singurul legitim, ci se atinge și un alt scop”. Anume, relațiile Bisericii Ucrainene Unite cu bisericile ortodoxe ucrainene necanonice ar putea fi considerate „din punct de vedere al Vaticanului și al Moscovei, ca fiind quasi contrare normelor canonice și acordurilor comune” dintre Vatican și Moscova (se

rector adjunct al Departamentului pentru Relații bisericești Externe al Bisericii Ortodoxe Ucrainene, Patriarhia Moscovei. [http://vzcz.church.ua/en/2016/02/19/meeting-in-cuba-ukrainian-perspective] Mă voi referi numai la afirmațiile părintelui Danylevych legate de „chestiunea ucraineană.” El speră că relațiile dintre greco-catolici (al căror număr în Ucraina el îl estimează la 3-5 milioane) și romano-catolici (numărul indicat de Părintele Danylevych este de 300.000), pe de o parte, și ortodocși, pe de altă parte, se vor îmbunătăți în viitor, folosind ca punct de plecare această declarație comună. „Ar trebui acum să ne gândim cum să construim relațiile noastre, de vreme ce trăim în aceeași țară și trebuie să învățăm să trăim în pace și respect reciproc. Declarația de la Havana ar putea

înțelege). Prin acesta „realitățile ucrainene nu sunt deloc avute în vedere”, adaugă Mykhlaeyko. Aceasta pentru că tocmai aceste biserici ortodoxe necanonice se arată gata să colaboreze cu Biserica Ucraineană Unită în domeniul social și diaconal. Tocmai acesta este însă scopul Moscovei, am adăuga noi, ca niciuna dintre Bisericile ucrainene, mai ales cele catolice, să nu colaboreze cu schismaticii ortodocși.

În finalul articolului său Mykhlaeyko concluzionează că Vaticanul se folosește și acum, la fel ca în trecut, de mijloace diplomatice în relațiile sale cu statele est-europene pentru a asigura existența comunităților catolice și pentru a face progrese în dialogul ecumenic cu Ortodoxia. Este amintit răsunătorul succes al diplomației Vaticanului care a reușit eliberarea în 1963, după 18 ani de temniță sovietică și exil, a mitropolitului unit, cap al Bisericii Ucrainene Unite, Josyf Slipyi, precum și reînființarea, în 1989, după 46 de ani de existență ilegală, a Bisericii Ucrainene Unite. În vreme ce el arată înțelegere pentru faptul că diplomația Vaticanului nu pune în prim-plan interesul celor 5 milioane de uniți ucraineni, ci se concentrează pe proiecte majore, printre care și îmbunătățirea relațiilor ecumenice cu mari biserici – precum Biserica Ortodoxă Rusă, înțelegem noi, chiar dacă Mykhlaeyko nu-i amintește numele – Mykhlaeyko scrie totuși dezamăgit că „Bisericile ucrainene nu sunt luate în serios ca parteneri de către marile centre creștine. Se pot găsi aici multe paralele cu situația politică. În domeniul politic Ucraina este considerată o minge de joc în mâinile actorilor politici influenți. Ei vorbesc adesea despre Ucraina discută despre politica ei de dezvoltare, fără însă a invita Ucraina la masa de negocieri ca partener.”

Merită amintit aici și un punct de vedere ucrainean ortodox exprimat de părintele Mykolay Danylevych, di-

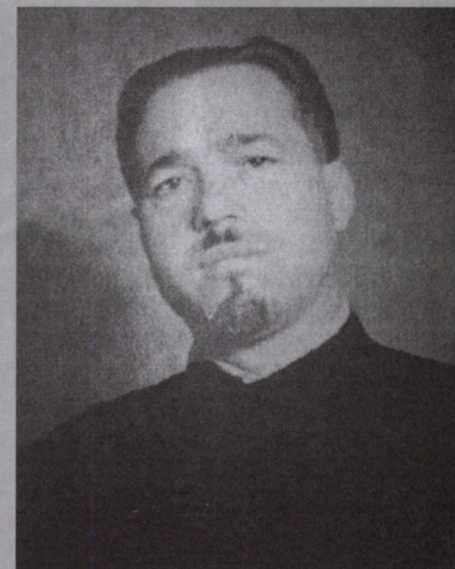
fi privită ca o motivație definitivă de a lucra în această direcție”, a spus Danylevych. Documentul condamnă prozelitismul și uniatismul, repetând, în cazul celui din urmă, declarația de la Balamand din 1993. Pentru situația din Ucraina aceasta ar însemna ca Biserica Ucraineană Unită să nu mai înființeze parohii în regiuni tradițional ortodoxe, pretinzând că acestea sunt „ortodoxe”. În acest sens Danylevych oferă exemple concrete în interviul acordat. Doar procesul de înregistrare a statului ucrainean introdus mai târziu a dovedit că de fapt erau greco-catolice. Condamnând astfel de „mimări ale Ortodoxiei”, el arată că, în opinia sa, „întâlnirea de la Havana a transmis un mesaj clar: de a nu se mai angaja în astfel de practici”.

Se pare că declarația comună a produs în Ucraina, imediat după ce a fost dată publicității, multă confuzie. Astfel, într-adevăr într-o declarație publicată de Biserica Ucraineană Unită, Arhiepiscopul major Svyatoslav Shevchuk a afirmat că există încercări de a-i convinge pe uniți „să revină la Ortodoxie sau să se alăture Patriarhiei Moscovei”. Mitropolitul Ilarion nu numai că a negat existența unor astfel de încercări, dar a dat în 11 martie 2016 următoarea declarație, care arată că în retorica Patriarhiei Moscovei nimic nu s-a schimbat după întâlnirea de la Havana: „Alte lucruri se întâmplă acum în Ucraina: prin mijloace cinstite sau false există încercări de a presa oamenii să se alăture unei organizații schismatice care se autodenumește Patriarhia Kievului. Sunt luate clădiri de biserici de la Biserica canonică și sunt date schismaticilor. Uniții îi susțin pe schismatici, fapt dovedit prin diferite inițiative comune”.

(continuare în p. 7)

Ian MARCOVICI

† PR. PETRE PLEȘA (1922-2016)

În data de 7 septembrie, a trecut la cele veșnice preotul Petre Pleșa, cel care a slujit la altarul Parohiei Lunca Călnicului I, Protopopiatul Săcele, între anii 1951 și 2008.

Preotul Petre Pleșa s-a născut în anul 1922 în Lunca Călnicului, din părinții Silvestru și Ana. A urmat cursurile școlii din satul natal, apoi la Seminarul „Veniamin Costache” din Iași și la școala de ofițeri din Sibiu. A luptat în cel de-al Doilea Război Mondial, ajungând până în Cehoslovacia, de unde a revenit în țară, parcurgând tot acest drum pe jos. În anul 1946 s-a înscris la Institutul Teologic din Sibiu. În anul 1949 este hirotonit preot, iar în anul 1951 este instalat în Parohia Lunca Călnicului, parohie pe care a păstorit-o până la pensionare.

În ziua de vineri, 9 septembrie 2016, un impresionant sobor de preoți, condus de Pr. Prot. Sorin Șerban, a săvârșit slujba de înmormântare. Din sobor au făcut parte Pr. Prot. Dănuț Benga din Brașov, Pr. Prof. Nicolae Moșoiu, Pr. Vasile Nedelea și alți preoți din Protopopiatele Săcele, Brașov și Sfântu Gheorghe.

P.C. Pr. Sorin Șerban a dat citire mesajului transmis de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului pe care-l redăm în cele ce urmează:

Îndoliată familie, Iubiți credincioși

Am primit cu întristare creștinească vestea trecerii la cele veșnice a Preacucernicului Părinte pensionar Petre Pleșa, slujitor la altarul Bisericii noastre strămoșești, vreme de 57 de ani, la parohia Lunca Călnicului, protopopiatul Săcele. Păstor sufletesc smerit și harnic, adormitul întru Domnul s-a îngrijit, timp de peste o jumătate de secol, de slujirea credincioșilor încredințați, realizând, alături de ei, alese lucrări administrative și culturale: pictarea și înfrumusețarea bisericii parohiale, edificarea unui monument în cinstea eroilor (ca unul care a cunoscut vitregia vremurilor de război, prezent fiind pe frontul celui de-al Doilea Război Mondial), precum și ridicarea monumentului cu fântână, pictat, mai apoi, în 1990.

În aceste momente grele de încercare, suntem alături, sufletește, de întreaga familie îndoliată, căreia îi transmitem adâncă noastră compasiune, cuvânt de mângâiere și de întărire întru Domnul. Însoțim cu pioasă rugăciune trecerea spre cele veșnice a sufletului robului lui Dumnezeu, preotul Petre, și avem nădejdea ca Domnul îl va răndui cu dreptii în Împărăția Sa cea cerească.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Cel Înviat din morți, să-i răsplătească jertfelnicia și credincioșia anilor vieții, iar pe cei rămași, familie și credincioși, să vă binecuvânteze și să vă mângâie pe toți.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească! Veșnica să-i fie pomenirea!

Cu arhieresti binecuvântări și părintești condoleanțe pentru familia îndoliată,

† LAURENȚIU

Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Prevăzută pentru a tipări deopotrivă manuale pentru aceste școli, cărți de specialitate din diverse domenii, cărți de istorie și cultură generală dar și pentru a face posibilă apariția foii oficiale „Biserica și Școala” și totodată a „Calendarului” anual sau a altor colecții inițiate ulterior, aceasta a fost cumpărată pe banii episcopului și dăruită eparhiei la începutul lunii mai a anului 1870. Evenimentul era semnalat în nr. 18 al publicației „Biserica și Școala”, care, în articolul „Tipografia diecesana din Arad” menționa: „Pre Santi'a S'a, dlu episcopu eparhiotu Ioanu Metianu, condusu de inalt'a-i missiune si consciu de idei'a, că numai cartea este in stare a face pre romanu capace a-si elupta o sorte mai buna, a constatau de o trebuintia urgenta înfiintarea unei tipografii diecesane. Dreptu aceea a înfiintiaru din propriile sale mediloce o tipografia, pe carea in discursulu pronunțiatu la deschiderea sesiunii sinodali din anulu acest'a o a donatu diecesei...” [„Biserica și Școala”, Arad, anul III, nr. 18 din 29 aprilie/11 mai 1879].

Acest lucru este evident din informarea făcută Sinodului diecezan în anul 1879, referitor la înființarea acesteia: „Să fim în stare a înzestra școlile noastre cu cele mai bune și ieftine cărți și așa să răspândim în publicul nostru, în general, și în special în clerul și în corpul nostru didactic tot mai multă lumină. Această tipografie, care mai târziu va înlesni și tipărirea cărților bisericești, chiar acum se pune în funcțiune, în condițiuni modeste, dar corespunzătoare unui început bun. Deci pe când cu adevărată plăcere o dedic diecezei mele, destinez venitul ei pentru înființarea și susținerea unui institut superior de cultură sau unui gimnaziu pe care, în scurt timp, sper să-l pot înzestra și cu un alt fond necesar, pentru a ajunge cât mai curând la înființarea și destinația sa” [Pavel Vesa, *Episcopii Aradului 1706-2006*, Ed. Gutenberg, Arad, 2007, p. 160].

Importanța deosebită a misiunii, deloc ușoare, împlinite de-a lungul timpului de tipografia diecesană era subliniată în mod elocvent în articolul „Tipografia și Librăria Diecezană din Arad”, publicat, fără a avea indicat autorul, în „Calendarul pe anul 1930”, cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani de la înființare. „Ceea ce poate fi pentru o armată fabrica de munițiuni, arsenalul, pentru viața religioasă-culturală este tipografia și librăria... Cuvântul scris e vorba care rămâne, iar cuvântul tipărit, fie în formă de foaie, fie în formă de carte, trece din mână în mână, se așează sub ochii omului și se întipărește în creier și în suflet cu temeinicie” [*** *Tipografia și Librăria Diecezană din Arad*, în „Calendarul pe anul 1930”, Arad, 1930, pp. 89-91]. Consultarea articolului intitulat chiar „La Semicentenarul Tipografiei Diecezane”, publicat în numărul 44 din 27 octombrie 1929 al revistei „Biserica și Școala”, arată însă faptul că autorul acestor articole era preotul Cornel Lazăr, directorul de atunci al tipografiei.

Tipografia Diecezană din Arad (I)

În fapt ambele articole ne prezintă succint și etapele de dezvoltare și locațiile în care tipografia diecezană și-a desfășurat activitatea în răstimpul celor cincizeci de ani. Astfel dacă la anul 1879, „teascul” cumpărat de episcopul Ioan Mețianu era așezat în casa Eparhiei, din Arad, pe strada care astăzi îi poartă numele, în anul 1887 tipografia s-a mutat în clădirea proprie din fața „seminariului”, unde a funcționat până în anul 1903. În perioada anilor 1903-1905 a lucrat în casa episcopului Iosif Goldiș, iar în perioada 1905-1911 în casa diecezei, lângă birourile Consiliului eparhial. În anul 1912 aceasta a fost instalată în localul zidit pentru tipografie și librărie în strada Mihai Eminescu. În privința mașinilor tipografice se precizează că teascul din 1879 a fost înlocuit cu o mașină mică „Renania” care a funcționat până în anul 1913. În paralel, în anul 1905 s-au achiziționat o mașină plană Nr. 5 și una americană, iar în anul 1912 o altă mașină Nr. 13, pentru ca în 1929 acestora să li se adauge o nouă mașină americană. În acest fel capacitatea de imprimare a crescut în mod evident ceea ce explică numărul mare de lucrări care au fost tipărite la Arad [„Biserica și Școala”, Arad, nr. 44 din 27 octombrie 1929].

Așa cum se poate observa, pentru desăvârșirea misiunii începute de tipografia diecezană, acesteia i s-a adăugat în anul 1909 și Librăria diecezană, iar în 1913, Compacteria diecezană și croitoria. Toate acestea luau ființă prin munca neobosită a directorului Cornel Lazăr, iar destinele lor aveau să fie diferite, chiar dacă ambele au lucrat pentru a aduce fonduri care să fie folosite pentru „speselor bugetare”. [Arhiva Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului – Fondul Gh. Ciuhandu, nr. 2998/1924-1, în vol. „Episcopia Aradului în vremuri de răscruce istorică, 1918-1948”, Arad, 2006, p. 180] „Librăria diecezană s-a făcut, în înțelesul strâns al cuvântului, din nimica, numai și numai prin zelul și activitatea administratorului Cornel Lazăr...”

În privința Compacteriei se cuvine a face precizarea că aceasta, cunoscută ulterior sub denumirea de legătorie, era considerată parte componentă a Tipografiei și a avut un rol însemnat în munca de păstrare și conservare a cărților și documentelor de orice fel, lucrând promoțional cu prețuri reduse pentru Bibliotecile parohiale și școlare. Faptul acesta era subliniat peste ani de chiar anunțurile publicitare apărute în paginile aceleiași „Calendar” editat în tipografia diecezană. Semnificativ e acest mesaj al anunțurilor publicitare au următorul conținut: „Fiind aranjate cu cele mai moderne mașini de legătorie, leagă cărți bisericești, evanghelii în catifea și piele cu evangheliști, cărți rituale, registre pentru bănci, cartonaje, albume etc., de la cele mai simple legături, până la cele mai luxoase în piele aurite” [Vezi reclamele publicitare din Calendarul pe anul 1930 sau cel pe anul 1938, p. 113]. De altfel munca acesteia avea să fie singura care a continuat în Arad, supraviețuind chiar cenzurii perioadei totalitarismului comunist și contribuind, în felul ei specific, la dăinuirea peste veacuri a lucrărilor care, restaurate în această formă, păstrau nealterat mesajul unor cărți de cult sau de cultură din istoria neamului românesc de acolo.

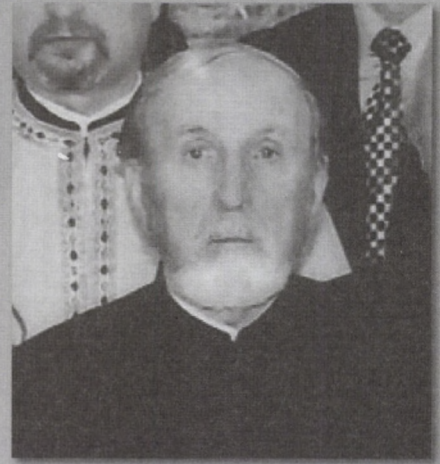
O certitudine o constituie faptul că la început sub conducerea directă a episcopului Ioan Mețianu, iar ulterior a administratorilor prof. Lazăr Tescula, prof. Teodor Ceontea, Ioan Simu, pr. Cornel Popescu și în mod special a preoților Cornel Lazăr (1903-1930) și Emil Căpitan, de sub teascurile acesteia au ieșit, în răstimpul celor 50 de ani, buletinul eparhial „Biserica și Școala”, „Calendarul Diecezan” și protocoalele Sinoadelor Eparhiale, dar și manuale pentru școlile de toate categoriile, cărți literare și de predici, din anul 1916 biblioteca „Semănătorul”, iar din anul 1925 broșurile din „Biblioteca creștinului ortodox” [Cornel Lazăr, „La semicentenarul Tipografiei Diecezane”, în „Biserica și Școala”, nr. 44/27 octombrie 1929, p. 20 și „Tipografia și Librăria Diecezană din Arad”, în Calendarul pe anul 1930, p. 92].

Pr. Lect. univ dr. Gabriel BASA,
Facultatea de Teologie „I.V. Felea”,
Universitatea „A. Vlaicu” Arad

† Pr. Alexandru Bușilă

S-a născut în localitatea Comăna de Sus, județul Brașov, la 28 aprilie 1936, din părinții Nicolae și Alexandra. Clasele primare le urmează în satul natal, iar ciclul gimnazial îl încheie în localitatea Comăna de Jos. Între anii 1950 și 1954 urmează cursurile Liceului „Radu Negru” din Făgăraș urmând ca, imediat după absolvire, să se înscrie la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu (1954-1958). La finalizarea studiilor, în 1958, în viața tânărului absolvent au loc două evenimente importante: căsătoria cu tânăra Maria Eugenia Comșa, iar în luna noiembrie hirotonia întru preot de către Preasfințitul Teodor Trandafir Scorobeț, arhieru-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, pe seama parohiei Beia, protopopiatul Rupea. Aici părintele trudește, în condiții grele, vreme de 5 ani.

Datorită vitregiei vremurilor și a regimului comunist, părintele a fost nevoit să renunțe la slujirea parohială și să dobândească o a doua calificare, activând ca profesor de muzică cu precădere la Școala Generală nr.

2 din Municipiul Făgăraș. Datorită înzestrării native în domeniul muzical, își cultivă talentul încununându-și studiile muzicale prin absolvirea *Conservatorului „Gheorghe Dima” din Cluj*, secția Pedagogie, compoziție și dirijat. Predând timp de 30 de ani în școală, a căutat să modeleze sufletele curate ale copiilor, însușindu-le dragostea pentru valorile morale creștine și iubirea față de frumosul exprimat în creația artistică muzicală. În toată această perioadă a rămas apropiat de Biserică, pe care a iubit-o din tot sufletul, slujind în calitate de cântăreț la strană. După pensionare, și-a continuat activitatea didactică la Seminarul Teologic din Făgăraș, predând muzica bisericească.

Din anul 1990 primește arhierasca binecuvântare de a fi reîncadrat ca *preot misionar* în cadrul Protopopiatului Făgăraș, iar din momentul începerii construcției Catedralei din Făgăraș primește binecuvântarea de a fi preot slujitor alături de preotul paroh Ioan Ciocan. Aici va sluji cu multă râvnă vreme de 20 de ani, dedicându-și întregul timp pentru a veni în sprijinul celor care căutau alinare la scaunul Sfintei Spovedanii.

În decursul anilor, a trecut prin mai multe încercări în privința stării de sănătate, purtând întreaga suferință cu demnitate, împăcare sufletească și deplină încredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, Care l-a chemat la odihna Sa veșnică la vârsta de 80 de ani.

Cei care l-au cunoscut pe părintele Alexandru au mărturisit noblețea și delicatetea sa sufletească. Părintele Teofil Părăian spunea undeva că „Dumnezeu ne zâmbește El însuși și ne zâmbește și prin oamenii Lui.” Într-adevăr, Dumnezeu a zâmbit și prin părintele Alexandru. A zâmbit celor care l-au cunoscut și cărora le-a oferit mângâiere duhovnicească. Tuturor părintele le-a fost pildă de slujire și pildă de trăire a vieții creștine, rămânând o imagine vie de preot care a schimbat și modelat cu puterea bunătații și a delicatetei spirituale sufletele celor care au avut binecuvântata șansă de a-l întâlni.

Dumnezeu să-i facă parte de odihnă și de bucurie veșnică în Împărăția Sa cea cerească! Dumnezeu să-l ierte, Dumnezeu să-l odihnească!

Pr. Prot. Dr. Marius CORLEAN

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂȘANUL

Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

14 august – a săvârșit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus.

15 august – de Praznicul Adormirii Maicii Domnului, a slujit alături de IPS Laurențiu, la hramul Mănăstirii „Brâncoveanu” de la Sâmbăta de Sus.

16 august – a slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Ortodoxă din Făgăraș cu ocazia hramului de vară.

21 august – a slujit la Mănăstirea Turnu Roșu, județul Sibiu.

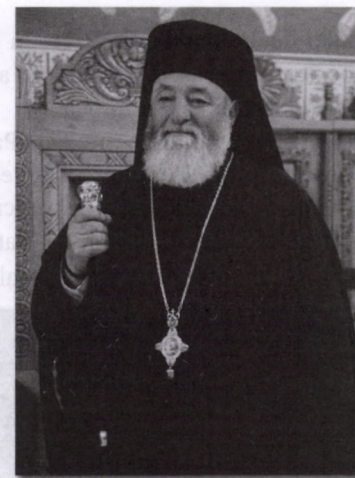
26 august – a oficiat slujba înmormântării Părintelui pensionar Ioan Cioacă, parohia Dridif, protopopiatul Făgăraș 2.

27 august – a săvârșit Sfânta Liturghie la Schitul din Poiana Brașov, cu ocazia celui de-al doilea hram și anume, pomenirea Sfântului Pimen.

28 august – s-a aflat în mijlocul credincioșilor din Parohia Recea, Protopopiatul Făgăraș 2, unde a săvârșit Sfânta Liturghie și slujba parastasului pentru tatăl Preasfinției Sale.

29 august – a săvârșit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus și oficiază slujba parastasului pentru Mitropolitul Antonie Plămădeală, la 11 ani de la trecerea la Domnul.

Adrian NAE

Despre întâlnirea de la Havana dintre papa Francisc și Patriarhul Chiril (IV)

(urmăre din p. 5)

Relațiile dintre Vatican și Moscova după întâlnire

Deja într-o conferința de presă dinaintea de întâlnirea dintre cei doi lideri ecleziiali, Mitropolitul Ilarion Alfeyev de Volokolamsk, șeful Departamentului de Relații Externe al Patriarhiei Moscovei a subliniat că în ciuda istoricele întâlniri deja aranjate, controverselor dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă Rusă, printre care și chestiunea uniata, nu vor fi cu totul înlăturate. Această declarație a fost primul semn că în retorica celor două Biserici nu se așteaptă ca întâlnirea să aducă prea multe schimbări.

Aniversarea a 70 de ani de la sinodul de la Lvov (Liov) din martie 1946 care a luat decizia de a-i accepta pe uniți în rândurile Bisericii Ortodoxe a oferit prilejul unor noi declarații în ce-i privește pe uniți. În vreme ce Sfântul Scaun consideră acest sinod un „pseudo-sinod”, agenția Interfax-Religion a publicat următoarea declarație a Mitropolitului Ilarion despre „revenirea” uniților la Ortodoxie în Ucraina în 1946: „Dar transferul în masă al uniților la Ortodoxie care a avut loc ca rezultat al sinodului de la Lvov nu poate fi considerat doar ca o măsură de forță. Documentele sinodului, precum și multe alte dovezi arată că o aspirație la revenirea la credința părinților lor s-a maturizat vreme de decenii. Precondiții pentru o astfel de realizare a unei astfel de aspirații au apărut brusc în dificila situație postbelică. Și a fost realizată”. Agenția Interfax-Religion mai adaugă, ca informație pentru cititorii ei, că Mitropolitul Ilarion ar mai fi afirmat că uniții au cooperat activ cu regimul ocupațional fascist în timpul celui de-al doilea război mondial [http://www.interfax-religion.com/?act=news&div=12810].

În aceeași zi, aceeași agenție Interfax-Religion publica o știre cu titlul „Biserica Ortodoxă Rusă citează diferendele cu Sfântul Scaun” [http://www.interfax-religion.com/?act=news&div=12809] Sunt redată mai multe citate dintr-un interviu acordat acestei agenții de către Mitropolitul Ilarion. Astfel aflăm că, „în ciuda înțelegerii la care s-a ajuns în multe probleme vitale ale modernității, rămân diferențe profunde între creștinii ortodocși și cei catolici, în special în ceea ce privește viziunile lor asupra istoriei noastre comune plină de evenimente tragice”; Biserica Ucraineană Unită este o piatră de poticnire în dialogul ortodoxo-catolic, fapt dovedit de „distrugerea a trei dieceze ortodoxe de către uniți în Vestul Ucrainei la

începutul anilor 1990 și sechestrarea mai multor sute de biserici”. La acestea se mai adaugă „insulte ale Bisericii Greco-Catolice împotriva Rusiei și a Bisericii Ortodoxe Ruse după începutul maidanului [„Maidan” înseamnă în ucraineană, „piață”. Termenul a ajuns să desemneze, în contextul chestiunii ucrainene, protestele din piața principală de la Kiev care au fost urmate de escaladarea conflictului ucrainean].

Ar mai fi de adăugat aici că romano-catolicii din Rusia au așteptări pozitive după această întâlnire. Arhiepiscopul Paolo Pezzi, moderatorul Conferinței Episcopilor Catolici din Federația Rusă, a declarat într-un interviu acordat pentru organizația Aid to the Church in Need: „Sunt profund recunoscător pentru acest mesaj și văd necesitatea de a aduna din el roade pentru unitatea Bisericii lui Hristos”. De asemenea, Peter Humenuik, expert pentru Rusia al organizației mai sus amintite, a spus că în mod sigur întâlnirea va avea un efect pozitiv pentru Biserica Catolică din Rusia. [https://zenit.org/articles-the-franciskirill-meeting]

Care sunt rezultatele concrete ale întâlnirii?

Aș dori să mă refer aici doar la ce anume a adus această întâlnire pentru părțile implicate. Papa Francisc a dovedit că are abilități diplomatice care nu sunt evidente, având în vedere personalitatea sa deschisă, sinceră, chiar jovială. A reușit însă ceea ce predecesorii săi nu au putut realiza. În ultimul timp se speculează că în cadrul întâlnirii de la Havana s-ar fi discutat și obținut acordul din partea Patriarhului Moscovei ca papa Francisc să viziteze Estul Ucrainei, poate chiar în cursul acestui an. Dacă așa stau lucrurile, înțelegem atunci de ce s-au făcut atâtea compromisuri părții ruse în paragrafele referitoare la chestiunea ucraineană. Vizitând Estul Ucrainei, papa Francisc s-ar arăta ca un promotor al păcii în acest conflict european. Pentru Biserica Ortodoxă Rusă o astfel de vizită nu ar avea un impact prea mare, de vreme ce fieful catolic (atât romano-catolic cât și greco-catolic) este în vestul Ucrainei.

Patriarhul Chiril a dovedit că este un lider ortodox apt să poarte un dialog constructiv cu liderul celei mai mari Biserici din lume. El a avut un mare câștig de imagine, mai ales că întâlnirea a avut loc la scurtă vreme după sinaxa primărilor Bisericilor Ortodoxe Răsăritene de la Chambésy, Geneva, dintre 21 și 28 ianuarie 2016 în vederea pregătirii Sfântului și Marelui Sinod Panortodox. O

astfel de întâlnire l-a profilat în rândul celorlalți patriarhi ortodocși, dovedind că poate reprezenta Ortodoxia și vorbi nu numai în numele propriei Biserici, ci chiar al Ortodoxiei întregi. După ce la Chambésy a criticat, pe de o parte, comportamentul așa-numitului Patriarhat de Kiev care, în opinia sa, duce o politică agresivă în Ucraina confiscând proprietăți ale Bisericii Ortodoxe Ucrainene, Patriarhia Moscovei, cu ajutorul naționaliștilor ucraineni, iar pe de altă parte și atitudinea Patriarhiei Ecumenice care, prin menținerea de contacte cu celelalte două mari biserici necanonice, ar aduce confuzie în rândul credincioșilor, Patriarhul Chiril a impus un memorandum care, în primul lui punct, subliniază că singura Biserică Ortodoxă canonică în Ucraina este cea care este parte a Patriarhiei Moscovei. La numai câteva zile a reușit să obțină o afirmare similară și din partea papei, ceea ce arată întregii lumi că își poate impune în fața oricărui lider religios poziția sa cu privire la Ucraina. Acum când știm că Biserica Ortodoxă Rusă nu va participa la sinodul din Creta, putem înțelege că întâlnirea cu papa și consolidarea relațiilor Bisericii Ortodoxe Ruse cu Vaticanul vor feri această Biserică de izolare pe plan religios global.

Îmi mai permit să speculez că una dintre condițiile acestei întâlniri, cerute de partea rusă, a fost schimbarea nunțului apostolic de la Kiev. Thomas Gullickson, de origine americană, care a fost numit în această poziție în 2011 de papa Benedict al XVI-lea, s-a remarcat prin declarații dure cu privire la posibila implicare rusă în conflictul ucrainean. La 5 septembrie 2015 a fost numit de către papa Francisc nunțiu apostolic pentru Elveția și Lichtenstein, fiind astfel elegant îndepărtat din Ucraina, oferindu-i-se de fapt o promovare. În Ucraina a fost numit nunțiu apostolic Claudio Gugerotti, de origine italian, specialist în spațiul ex-sovietic, dar mai ales mult mai moderat în declarații. Dacă speculația mea este corectă, atunci schimbarea nunțului din Ucraina poate fi considerată un alt succes al diplomației ecleziale a Moscovei.

În final aș mai adăuga doar că dincolo de calculele reci ale diplomațiilor ecleziale, rămâne declarația comună a celor doi lideri în care, ca ortodocși, chiar și neruși, nu putem decât să rezonăm: „În lumea contemporană, care este atât de multiformă, dar totuși unită de un destin comun, catolicii și ortodocșii sunt chemați să colaboreze în mod frățesc în proclamarea Veștii Celei Noi a mântuirii, să depună mărturie împreună a demnității morale și a libertății persoanei «pentru ca lumea să creadă» (Ioan 17, 21)”.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Festivitatea de deschidere #ITO2016

In seara zilei de 1 septembrie 2016, în București, a avut loc festivitatea de deschidere a Întâlnirii tinerilor ortodocși din toată lumea.

În deschiderea evenimentului, în prezența Patriarhului Daniel, Preasfințitul Părinte Timotei Prahoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a oficiat o slujbă de Te Deum în altarul de vară al Catedralei Patriarhale.

După slujbă, miile de tineri prezenți pe Dealul Patriar-

Câte doi reprezentanți ai fiecărei delegații, îmbrăcați în costume tradiționale, purtând drapelul țării din care provin și al eparhiei pe care o reprezintă, au urcat pe scenă și au primit binecuvântarea Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române.

Moderatorul evenimentului, Iuliana Lazăr, a dat apoi cuvântul reprezentanților autorităților de stat care au transmis mesaje cu prilejul acestui eveniment cu participare națională și internațională.

hieii au intonat, împreună cu grupul psaltic Tronos, imnul de stat al României, *Deșteaptă-te române!*

A urmat imnul #ITO2016 în interpretarea artistului Mihai Georgescu acompaniat de Orchestra Metropolitană din București, dirijată de Daniel Jinga, și grupul psaltic Tronos, dirijat de protopsalt arhid. Mihail Bucă.

În continuare, Patriarhul României a adresat tinerilor prezenți un cuvânt de încurajare și binecuvântare intitulat: **Credința în Iisus Hristos – izvor de bucurie.**

Următorul moment în cadrul ceremoniei de deschidere a constat în prezentarea delegațiilor participante la întâlnire.

Mesajul Președintelui României, dl Klaus Iohannis, a fost transmis de dl Sergiu Nistor, Consilier Prezidențial – Departamentul Cultură, Culte și Centenar.

Prezența la această manifestare a peste 2000 de tineri din țară și din diaspora românească, ori venind din Bisericele Ortodoxe surori demonstrează forța credinței în Dumnezeu și vitalitatea Ortodoxiei. Ei sunt dovada că Biserica Ortodoxă Română are un rol de neînlocuit în formarea și educarea tinerilor din România prin valorile pe care le propagă și prin modelele pe care le propune

noilor generații, se precizează în mesajul Președintelui României.

Guvernul României a fost reprezentat la #ITO2016 de dl. Victor Opaschi, Secretar de Stat pentru Culte:

Acest eveniment este o formă de afirmare și de celebrare a identității ortodoxe ca parte a identității europene. Cred că această întâlnire ce reunește mii de tineri ortodocși din întreaga lume este un eveniment care ne atrage atenția prin dimensiunea lui integratoare, dar care în mod special vorbește despre importanța Bisericii și a credinței în viața societăților contemporane.

Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice este un partener constant al Patriarhiei Române în activitățile cu tinerii. La eveniment a fost prezent și dl Ministru Mircea Dumitru.

Participarea unui număr atât de mare de tineri sub aceleași valori și preocupări este o reușită în sine și consider că acest tip de evenimente care amintesc celor prezenți de toate acele lucruri care ne aseamănă și ne apropie ar trebui să fie mai frecvente și nu doar în rândul tinerilor. Întâlnirea internațională a tinerilor ortodocși din acest an oferă participanților oportunitatea de a discuta în seria de activități propuse în cadrul evenimentului despre relația tinerilor cu Biserica, respectiv despre rolul, locul și importanța tinerilor în viața Bisericii, a spus dl Mircea Dumitru.

După mesajele reprezentanților autorităților de stat a urmat un moment artistic susținut de: grupul psaltic *Tronos* al Catedralei Patriarhale, formația *Trei Parale*, corul *Cantus Domini*.

Evenimentul s-a încheiat prin intonarea imnului întâlnirii.

Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Toată Lumea, de la București, are ca scop formarea tinerilor, prin participarea la programe educative, duhovnicești, culturale și artistice din Capitală, pentru ca aceștia să devină, la rândul lor, formatori în comunitățile din care provin.

www.basilica.ro

REDACTOR-ȘEF:

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Dr. Dragoș Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu